Božena Němcová

recenze knihy

Božena Němcová během svého života literárně formovala českou společnost a posléze ji mediálně provázela, vždyť její odkaz byl (a stále je) předmětem zájmu odborníků i široké veřejnosti. Po roce 1862 byla postupně stylizována do role mučednice, stoupenkyně prvotního socialismu a průkopnice feminismu s vrcholem v podobě bulvarizace jejího života. Byla vedena marná snaha dokázat její aristokratický původ, ale autorům většinou unikalo Boženu Němcovou popsat jako člověka formovaného lidskými vlastnostmi. Toho je schopen prof. PhDr. Jaroslav Čechura.

Výsledkem bádání historika, který se dosud nevěnoval dějinám 19. století, je kniha značného rozsahu (484 str.) – ve které s akcentem na dobové zvyklosti sděluje o Barbaře Panklové, později Boženě Němcové a její rodině, následné - sociální původ (snadno vyvrací subjektivní argumenty Heleny Sobkové o zfalšovaném matričním zápise ve Vídni), dětství v Ratibořicích, rané mládí ve Chvalkovicích, účast na slavném bálu v České Skalici, sňatek s Josefem Němcem, role ve formující se vlastenecké společnosti během pobytů v Červeném Kostelci, Josefově, Praze, Domažlicích, Nymburku, Polné, Všerubech či naopak izolace v tehdy německém Liberci, cestování po Slovensku, výchova dětí, chatrné zdraví a s tím spojené léčebné pobyty ve Františkových Lázních a Mlékosrbech, nesnáze v souvislosti s politickou situací, mimomanželské i pracovní vztahy, literární tvorba, fenomén knihy Babička a Magdaléna Čudová, provdaná Novotná - věkem odlišná skutečná babička oproti vizuální podobě hlavní postavy ve filmech z let 1940 a 1971- to vše Čechura splétá do příběhu, jehož stěžejním problémem byly finance, finance a opět finance!!!

Autor potvrzuje, že Němcová s penězi neuměla hospodařit i její závislost na lidské dobročinnosti, ale zároveň dokazuje, že soudobé monetární zvyklosti byly odlišné od současnosti. Celkovou situaci také ovlivnily pročeské postoje Josefa Němce, jeho nadřízenými hodnocené jako neloajálnost státního úředníka a prudká povaha – obé zapříčinilo suspendování i zastavení dalšího služebního postupu, ale Čechura uvádí další důležité aspekty tohoto stavu – Němcové letargie v péči o domácnost a Němcovo časté odloučení od rodiny – působil např. v Uhrách či Korutanech. Konání paní Boženy ohledně získání peněz na kauci související s manželovým nástupem na nové pracovní místo rozhodně

popírá dříve tradovanou permanentní vzájemnou nevraživost. Autor nepomíjí Němcovu oprávněnou žárlivost a neochotu trvale opustit státní službu (s výjimkou krátkého a neúspěšného působení v cukrovaru ve Zdicích na Berounsku) ani jeho majetnické chování vůči manželce, ale dovozuje, že takové jednání zapříčinila Němcova celoživotní frustrace z nemožnosti (vlastní vinou) více uplatnit svoje schopnosti a změny svého mentálního myšlení.

Text publikace je protkán citacemi z dochované korespondence a v těchto řádcích se objevují téměř veškerá významná jména české kulturní elity přelomu obou polovin 19. století. Čechura rozlišuje přátelské, milenecké či pracovní vztahy Boženy Němcové k jejím devíti osudovým mužům, šesti nakladatelům a mnoha dalším lidem, kteří jí obklopovali. Podrobně informuje o životních osudech dětí manželů Němcových a potvrzuje, že synové Karel a Jaroslav (Hynek zemřel velmi mladý) po matce zdědili dobrodružnou povahu, chatrné zdraví a problémy s penězi. Dokládá také zásluhu její dcery Theodory ohledně pomoci v době pozvolného matčina umírání a uchování podstatné části rodinné korespondence pro budoucnost.

Knihu doplňují kvalitní fotografie a obsáhlý poznámkový aparát. Redakční práce je důkladná – lze objevit minimum nepřesností – např. 1. února 1836 skládal Josef Němec služební přísahu císaři Ferdinandovi I. (jako českému králi Ferdinandovi V.), ale o několik řádků níže je uvedeno, že Josef Němec ignoroval příkazy, které se vztahovaly ke dni 12. září 1836 - korunovaci českého krále Františka I. (!) - ten byl otcem Ferdinanda I. (V.) a zemřel 7. března 1835. Syn Ferdinand I. (V.) byl korunován již 7. září 1836 a jeho manželka Marie Anna Savojská podstoupila slavnostní obřad o několik dní později. Další mylná informace sděluje, že železniční doprava na trati Vídeň – Olomouc byla zahájena 17. října 1741 - vlaky nezačaly jezdit v době panování císařovny Marie Terezie, ale o sto let později.

Jaroslav Čechura zbavil spisovatelku národního významu veškerého dějinného balastu a „jeho“ Božena Němcová byla za svého života významná literátka, průkopnice etnografie, milující matka, svobodomyslná, ne vždy křesťanskou morálku dodržující žena, ale především lidská bytost.

Jaroslav Čechura: Božena Němcová - český mýtus, ISBN 978-80-267-3513-7, 484 str., 1. vyd., Nakladatelství Vyšehrad – Praha, rok 2026

Autor textu: Stanislav Vaněk